

Asr-1 Saadet'ten Bediüzzaman'ın Hayatına Yansıyan Bir Peygamber Ahlâkı: İstiğna

A Prophetic Behavior From The Age Of Bliss
Reflecting In The Life Of Bediuzzaman Said
Nursi: "Having No Expectations From People"

Hüseyin UZUN

Prof. Dr. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Sakarya University of Applied Sciences Faculty Member

Özet

Bu çalışmanın amacı, dinî hizmetlerde koşuşturan gönüllü mü'minlerin, cemaatlerin, tarikatların veya Risale-i Nur vasıtasıyla iman/Kur'an hizmeti yapmayı hedefleyen Nur talebelerinin, azami dikkat etmesi gereken ve en önde gelen peygamber Ahlâkından birisinin "istiğna düsturu" olduğunu nazarlara sunmaktır.

Çalışmada istiğna düsturunun, Kur'anî ve Nebevî dayanağı ile ilgili ayet ve hadisler ele alınmıştır. İstiğna ile hediyeleşme arasındaki farklar izah edilmiştir. Dinî hizmetleri gönüllü olarak yürütmeye gayret eden cemaat, tarikat gibi yapılanmaların istiğna düsturunu nasıl tatbik etmeleri gerektiği üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın devamında Bediüzzaman Said Nursi'nin, bir peygamber Ahlâkı olan "nâstan istiğnâ", "dünyevi veya uhrevi bir karşılık beklememe" gibi düsturlara, hayatı boyunca nasıl riayet ettiğine dikkat çekilmiş ve istiğna prensibini hassasiyetle tatbik etmesinin nedenleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İstiğna, Hediyeleşmek, Peygamber Ahlâkı, Cemaatler, İman-Kur'an Hizmeti

Abstract

The aim of this study is to show that believers, communities, sects or Risale-i Nur students who aim to serve their faith/Qur'an through the Risale-i Nur voluntarily in religious services, should give maximum attention to one of the foremost prophetic behaviors, the "principle of having no expectations from people".

In this study, the verses and hadiths related to the Qur'anic and Prophetic basis of the principle of having no expectations from people are discussed.; the differences between the principle of having no expectations from people and gift interchanging are explained. It has been focused on how organizations such as communities and sects that try to carry out religious services voluntarily should apply the principle of having no expectations from people.

In the continuation of the study, attention is drawn to how Bediuzzaman Said Nursi abided by the moral values of the prophet such as "having no expectations from people" and "not expecting any earthly or otherworldly reward" throughout his life, and the reasons for his sensitive application of these principles are emphasized.

Keywords: Having no expectations from people, gift interchanging, A Prophetic Behavior, Communities, Faith-Quran Service

Giriş

Allah'ın yüceliğini yaymak, Allah kelamını yüceltmek, hak ve hakikati insanlığa ulaştırmak, müştak gönüllere iman ve Kur'an hakikatlerini ulaştırmak ve neşretmek vazifesini yerine getirmeye çalışan mü'minlerin, cemaatlerin, tarikatların, Peygamber efendimizin (asm) sünnetlerine veya düsturlarına azami derecede riayet etmeleri gerekmektedir. Nitekim Bediüzzaman Said Nursî, ahirzamanda iman ve Kur'an hizmetini Risale-i Nur eserleri vasıtasıyla yapmaya çalışan gönüllü Nur talebelerine, hangi düsturlara ve prensiplere dikkat etmeleri gerektiğini Risale-i Nur Külliyyatının çeşitli yerlerinde izah etmiştir. Aynı zamanda kendi hayatında da bu düsturları bilfiil tatbik ederek örnek bir rol model ortaya koymuştur. Bediüzzaman, Asr-ı Saadet'te bihakkin riayet edilen peygamber Ahlâkını günümüze taşıyarak uygulanabilirliğini bizlere göstermiş bir zattır.

Neşr-i hak hizmetinde hassasiyetle dikkate alınması gereken ve Risale-i Nur eserlerinde izahları yer alan bazı peygamber düsturları şunlardır:

Azami ihlâs, azami sadakat, azami fedakârlık, azamî takva, enaniyetin terki, tesanüd, müsbet hareket, sünnete ittibâ, manevi cihad, uhuvvet, şahs-ı mânevî, acz, fakr, tefekkür, şefkat, mahviyet, fena fi'l-ihvan, iştirak-i a'mâl-i uhreviye, meşveret, adalet, hürriyet, tevazu gibi birçok düsturu sıralamak mümkündür.

Neşr-i Hak hizmetinde koşuşturan gönüllü mü'minlerin, cemaatlerin, tarikatların ve Risale-i Nur vasıtasıyla iman ve Kur'an hizmeti yapmayı hedefleyen Nur talebelerinin, azami dikkat etmesi gereken en önde gelen Nebevî düsturlardan birisi de istiğnadır.

Bu çalışma kapsamında; istiğna nedir? İstiğna düsturunun ifrat, tefrit ve vasat mertebelerini nasıl anlamalıyız? İstiğna düsturunun Kur'an ve hadis dayanağı nedir? gibi soruların cevaplarına yönelik izahlar yapılacaktır. Dinî hizmetlerde istiğna düsturunun nasıl tatbik edilmesi gerektiğine, istiğna ile hediye alma arasındaki farkların neler olduğuna değinilecektir. Çalışmada, Ahirzaman müceddid-i ekberi Bediüzzaman Said Nursî'nin hayatından istiğna düsturu ile ilgili misaller verilecek ve Asr-ı Saadet Ahlâkının günümüz şartlarında uygulanabilirliğini gösteren rol model bir şahsiyet olduğu üzerinde durulacaktır. Bediüzzaman'ın hakkı neşretmede niçin istiğna düsturuna azami derecede itina gösterdiği, sebepleri ile Risale-i Nur eserlerinde yer alan açıklamalar doğrultusunda ortaya konulacaktır.

İSTİĞNA NEDİR?

İstiğna kavramı lügatlarda tanımlanmıştır. Bu lügat tanımlamalarından bazıları şunlardır:

- Cenâb-ı Hak'tan başka kimsenin minneti altına girmemek.¹
- Cenâb-ı Hak'tan başkasına ihtiyacını arz etmemek, yüz çevirip bakmamak.²

- İbadet, irşad, Allah'ın ismini duyurmak amacıyla ve gönüllük esasına dayanarak yapılan imani ve Kur'anî hizmetlerde bir ücret, bir bedel, bir makam, bir şöhret, bir karşılık hem beklememek hem de almamak Ahlâkı.
- Maddî ve manevî, dünyevî veya uhrevî hiçbir beklenti içinde olmamak; yalnız ve yalnız Allah rızasını esas yapmak ve dinî hizmet faaliyetlerinde bu maksadın dışında hiçbir gaye gözetmemek prensibi.
- Mükâfatı yalnız Allah'tan beklemek, gönül tokluğu içerisinde olmak, elindekiyle yetinmek, kanaatkâr olmak.

Bediüzzaman Said Nursî, Emirdağ Lahikası'nda yer verdiği, bilirkişi raporuna itiraz olarak yazılan bir lahika mektubunda, istiğna düsturunu şu cümlelerle tanımlamıştır. “Mukabelesiz ömründe hediye kabul etmemiş, en yakın akrabasından, hatta kardeşinden hiç mukabelesiz bir şey kabul etmemiş.”³

Bu tanımlamadan yola çıkarak, istiğna düsturuna, “insanların hatta en yakın arkadaş ve kardeşlerin bile hediyelerini karşılıksız kabul etmeme” şeklinde başka bir tanımlama yapılmıştır. Nitekim Bediüzzaman, yaptığı bu tanımlamaya uygun hareket etmiştir. Neşr-i hakikat mesleğinde dikkat ettiği en önemli prensiplerinden birisinin de “nastan istiğna” düsturu olduğunu beyan etmiştir.

İSTİĞNA DÜSTURUNUN KUR'ANÎ ve NEBEVÎ DAYANAĞI

İstiğna, Kur'anî ve Nebevî dayanağı olan çok önemli bir seciyedir. Kur'an-ı Kerim'de, yapılan tebliğ vazifesinde Allah'tan başka kimseden karşılık veya ücret beklenilmemesi gerektiğini ifade eden bazı ayetler, istiğna düsturuna riayet edilmesinin önemini bizlere hatırlatıyor.

Mesela; Şuarâ sûresi 109. ayet, şu şekildedir: “Buna karşı (yaptığım tebliğ vazifesi karşılığında) sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecrimi verecek olan, ancak âlemlerin Rabbidir.”⁴ Bu ayetin Hz. Nuh (as), Hz. Hud (as), Hz. Salih (as) ve Hz. Lut (as) gibi peygamberlerin tebliğ vazifesinde, insanlardan bir şey istememelerini ifade etmesi yönünü dikkate aldığımızda, istiğna prensibinin genel bir peygamber düsturu olduğu anlaşılmaktadır.

Üç farklı surede tekrarlanan diğer bir ayet-i kerimede ise hakkı neşredenlerin nastan istiğna düsturuna uyması emredilmektedir. Rabbimiz (cc) bu ayette şöyle buyuruyor: “Benim mükâfâtımı vermek ancak Allah'a aittir.”⁵

Hiçbir ücret istemeyen kişilere tabi olunmasını emreden, maddî ve manevî hiçbir beklenti içinde olunmaması gerektiğini vurgulayan Yâsin Sûresi'nin, 21. ayeti de istiğna düsturunun önemine parmak basmaktadır. Şöyle ki “Doğru yolda olan ve sizden hiçbir ücret istemeyen kimselere tâbi olun.”⁶

İstiğna düsturunun en güzel örneklerini Peygamber efendimizin (asm) hayatında da görmekteyiz. Birkaç misal de Asr-ı Saadet'ten verelim.

Fahr-i Âlem Efendimiz'e (asm) bir adam geldi ve:

– “Yâ Resûlallâh! Bana bir amel söyle ki onu yaptığımda beni Allah da insanlar da sevsin”, dedi.

Efendimiz (asm):

– “Dünyaya rağbet etme ki Allah seni sevsin. İnsanların elinde bulunan şeylere göz dikme ki insanlar seni sevsin!” buyurdu.⁷

Çalışmanın önemine dikkat çeken ve hiç kimseden bir şey istenilmemesi hususunu nazarlara sunan diğer bir hadis-i şerif ise şöyledir:

Sevbân (ra) şöyle anlatır:

Bir defasında Resûlullah (asm) “Kim bana, halktan hiçbir şey istemeyeceğine dair söz verirse, ben de ona cenneti vaad ederim.” buyurdu.⁸

Hazret-i Ebû Bekir’in (ra) başından geçen bir hadise nedeniyle, Peygamberimizin (asm) bir hadisini nazarlara sunması da istiğna düsturuna verilen önemi göstermektedir. Şöyle ki;

Hazret-i Ebû Bekir’in (ra) elinden yuları düştüğünde hemen devesini durdurur ve kendisi alırdı. Çevresindekiler:

– “Bize emretseydin, sana alıverirdik!” dediler.

Ebû Bekir (ra) ise şöyle cevap verdi:

– “Rasûlullâh Efendimiz (asm) bana, insanlardan hiçbir şey istememi emir buyurdu.”⁹

Gerek ayetler gerek hadisler, neşr-i hak hizmetini yerine getirmeye çalışan peygamber varislerinin ve Allah’ın ismini müştak gönüllere ulaştırmaya gayret eden gönüllülerin, istiğna konusunda çok daha dikkatli olmaları gerektiğini nazarlara sunmaktadır. Çünkü sırf Allah rızasını esas alan uhrevi bir ideal etrafında toplanmış zatların istiğna prensibine zıt hareket etmeleri halinde davalarında samimi olmadıkları ithamıyla suçlanmalarına sebebiyet verebilme tehlikesiyle karşılaşabilirler. Bu durum da tebliğlerinin tersiz kalmasına neden olabilecek bir davranıştır.

Nitekim Bediüzzaman Said Nursî, nasihatın ve hak davanın tesirli olabilmesinin en etkin formülünü, güzel ve müspet bir etki bırakacak tarzda anlatma, samimi olma, nefret söyleminden uzak durma, “karşılık bekleme” ve “şahsi menfaatleri terk etme” şeklinde verir. Bu husus Divan-ı Harbi Örfi adlı eserde şöyle izah edilir:

“... bir adamın (alimin) millete ve devlete hizmeti, nasihatıyledir. O da hüsn-i tesir iledir (nasihat, güzel ve müspet bir etki ve tesir bırakacak tarzda yapılmalıdır). O da hasbîlikledir (tesirli olmanın yolu, samimi olmaktan geçer). Bu da garazsızlık (kin taşımadan, öfkelenmeden, nefret söylemlerinden uzak durarak, dışlamadan, ötekileştirmeden yapılan nasihat samimi olur), o da ivazsızlık (karşılık ve menfaat beklemeden), o da terk-i menafi-i şahsi (şahsi menfaati terk etmek) iledir.”¹⁰

İstiğna düsturunun ifrat, tefrit ve vasat mertebeleri

İnsan Ahlâkının şekillenmesinde, ibadetlerde, düşünce, his ve hareketlerde sarf edilebilecek ifrat, tefrit ve vasat olmak üzere üç mertebe

mevcuttur. Peygamber efendimizin (asm) “İşlerin en hayırlısı, orta halli olanıdır.”¹¹ ve “Orta yolu tutun, istikâmetten ayrılmayın.”¹² hadis-i şerifleri dikkate alındığında, İslam dininde ifrattan (aşırılıktan) ve tefritten (vasatın çok altında kalmaktan) uzak kalmak, vasat yolun (orta halin veya orta yolun) tercih edilmesi emredilmiştir.

Peygamber efendimizin (asm) hayatında da vasat mertebenin en güzel şekilde uygulandığını görmekteyiz. Peygamberimizin (asm) bu vasfı, Bediüzzaman tarafından şöyle tanımlamıştır: “*Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, hilâten en mutedil bir vaziyette ve en mükemmel bir surette halk edildiğinden, harekât ve sekenatı, itidal ve istikamet üzerine gitmiştir. Sıyer-i Seniyyesi kat’i bir surette gösterir ki: Her hareketinde istikamet ve itidal üzere gitmiş. İfrat ve tefritten içtinab etmiştir.*”¹³

İstiğna düsturunu uygularken de ne ifrat ne de tefrite kaçmamak gerekir. Peygamber efendimizin (asm) ve onun varisleri olan İmam-ı Azam (ra), Abdülkâdir Geylânî (ra), Bediüzzaman Said Nursî (ra) gibi mücedditlerin hayatlarında uyguladıkları, vasat mertebe esas alınmalıdır. Bu hususla ilgili ipuçlarına Risale-i Nur Külliyyatında 25. Lema’nın 16. Deva’sında rastlıyoruz.¹⁴ Burada “Şüphesiz ki insan, kendisini ihtiyaçtan uzak görünce azgınlaşır.”¹⁵ ayetiyle, istiğnanın ifrat mertebesine dikkat çekilmektedir.

İstiğna düsturunun ifrat mertebesi, hiç kimseye -haşa Allah’a bile- ihtiyaç duymama hissiyatına kapılabilecek bir ruh halidir. Sahip olduğu bilgi, makam, güç ve kuvvetle her şeyin üstesinden gelebileceğini zannederek kendisini ihtiyaçtan uzak görür. Menfaati için her şeyi kabul eder veya dünyevi beklenti içerisinde olur. İfrat derecesindeki böyle bir ruh hali, insanı vahşileştirebilir, merhametsizleştirebilir, hak-hukuk tanımaz bir kişi haline dönüştürebilir.

İstiğna düsturunun tefrit mertebesi, kişiyi münferit çalışmaya sevk eden, başkasının yardımını ve desteğini talep etmeyen, kimseyle iletişime geçmeyen bir ruh halini yansıtır.

İstiğna düsturunun vasat mertebesini, maddî/manevî hiçbir beklenti içinde olmamak; yalnız Allah rızasını esas yapmak ve dinî hizmetlerde bir ücret, bir bedel, bir makam, bir şöhret, bir karşılık hem beklememek hem de almamak şeklinde tanımlayabiliriz. İstiğna düsturu, vasat ölçüsünde hayatımıza aksettirilmelidir.

İstiğna ile hediyeleşme arasındaki fark

İstiğna düsturu ile hediyeleşme sünneti, bazen birbiriyle karıştırılmaktadır. Nitekim peygamberimiz (asm) karşılıklı hediyeleşmeyi güzel bir davranış olarak tavsiye etmiş olmasına rağmen, istiğna düsturunun uygulanışındaki ifrat ve tefrit mertebelerini hoş karşılamamıştır. Karşılıklı hediyeleşme, kalplerin yumuşatılması ve muhabbetin arttırılmasına vesile olan güzel bir sünnet-i seniyye olarak tavsiye edilen bir Ahlâki değerdir.

Hediyeleşme ile istiğna arasındaki en önemli farklılıklardan birisi, karşılık beklemek veya beklememek şeklindeki niyet farklılığıdır. Hediyeleşme,

bir kişinin sevdiği veya hürmet ettiği bir zata karşılık beklemeden sırf Allah rızası için gönülden bir hediye vermesi anlamına gelir. Allah rızasını niyet ederek abartmadan verilen bir hediye, Allah'ı (cc) ve Peygamberi (asm) hatırlatması açısından sevap kazandıran güzel bir ibadet şeklidir. Oysa istiğna, birisinin başka birisinden maddî, manevî, bir ücret, bir bedel, bir makam, bir şöhret beklentisi içinde olmama şeklindeki bir ruh haliyle menfaatleri kabul etmemektir. Hatta hediye tarzında fakat bir menfaat beklentisi niyetiyle takdim edilen bir hediyeyi de reddetmektir. İstiğna demek, iman/Kur'an ve din hizmetlerinde siyasi, ticari veya maddi bir menfaat beklentisi hissiyatıyla verilmek istenen bir desteği, bir hediyeyi veya bir katkıyı kabul etmemek demektir.

Bediüzzaman için peygamber sünneti olan hediyeyi karşılıksız niçin kabul etmediği ile ilgili bir soru akla gelebilir. Karşılıksız hediye kabul etmeyen Bediüzzaman, ilmin izzetini muhafaza etmek, samimiyeti ve ihlası zedelememek şeklindeki gerekçeleri sunar. Bu konu hakkında Risale-i Nur eserlerinde geçen açıklaması şu şekildedir:

“Fakat çok rica ederim ki, gücünmeyiniz, hediyeyi kabul edemedim. Adem-i kabulün esbabı çoktur. En mühim bir sebep, benim kardeşlerim ve talebelerimle olan münasebetin samimiyetini ve ihlâsı zedelememektir. Hem iktisat, bereket ve kanaat sayesinde, şiddetli ihtiyacım olmadığı halde, dünya malına el uzatmak elimde değil, ihtiyarım haricindedir. Hem bir misalle ince bir sebebi anlatacağım:

Mühim bir tüccar dostum otuz kuruşluk bir çay getirdi, kabul etmedim. “İstanbul'dan senin için getirdim, beni kırma” dedi. Kabul ettim. Fakat iki kat fiyatını verdim.

Dedi: Niçin böyle yapıyorsun, hikmeti nedir?

Dedim: Benden aldığın dersi, elmas derecesinden şişe derecesine indirmemektir. Senin menfaatin için, menfaatimi terk ediyorum.

Çünkü dünyaya tenezzül etmez, tamah ve zillete düşmez, hakikat mukabilinde dünya malını almaz, tasannua mecbur olmaz bir üstaddan alınan ders-i hakikat elmas kıymetinde ise, sadaka almaya mecbur olmuş, ehl-i servete tasannua muztar kalmış, tamah zilletiyle izzet-i ilmîni feda etmiş, sadaka verenlere hoş görünmek için riyakârlığa temayül etmiş, ahiret meyvelerini dünyada yemeye cevaz göstermiş bir üstaddan alınan aynı ders-i hakikat, elmas derecesinden şişe derecesine iner.

İşte, sana manen otuz lira zarar vermekle, otuz kuruşluk menfaatimi aramak, bana ağır geliyor ve vicdansızlık telâkki ediyorum. Sen madem fedakârsın; ben de o fedakârlığa mukabil, menfaatinizi menfaatime tercih ediyorum, gücümme. O da, bu sırrı anladıktan sonra kabul etti, gücünmedi.”¹⁶

Bediüzzaman'ın bu açıklaması dikkate alındığında, bazı özel istisnai durumlarda hediye alınmamasının veya bazı özel zatların hediye almamasının normal karşılanması gerektiği sonucuna varabiliriz. Müceddid-i ekber Bediüzzaman Said Nursi'nin hediye almamasını da istisnai özel bir durum

olarak değerlendirebiliriz. Bu istisnai durumlar, herkes için geçerli genel bir kaide sınıfına dâhil edilmez. Bu istisnai durum, hediyeleşme sünnetine zıt bir davranış olarak değerlendirilemez. Aynı zamanda menfaat beklentisi içerisinde olmadan karşılıklı hediyeleşmeye de zarar vermez.

Dinî Hizmetlerde Maddi Destek Talebi

Din hizmeti yapmayı gaye edinen cemaatlerin, tarikatların veya dinî grupların yapmak istedikleri organizasyonlarda, faaliyetlerde veya çeşitli görsel/yazılı yayınları neşretmede maddi destek talebinde bulunmaları, istiğna düsturuna aykırılık arz eder mi? şeklinde bir soru akla gelebilir.

Nitekim Allah rızası esas alınarak müştak gönüllere İslamî hakikatleri ulaştırmak maksadıyla dinî hizmetler yapabilmek için vakıfların, cemaatlerin veya tarikatların insanlardan zaman zaman maddi destek talep etmeleri söz konusu olmaktadır. Peygamber efendimiz (asm) de sefer durumunda ordunun ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla sahabeden infak talebinde bulunurdu.

Fakat cemaatlerin, tarikatların veya dinî hizmet icra eden sivil toplum kuruluşlarının bu taleplerini gerçekleştirirken çok dikkatli olmaları ve hassas adımlar atmaları gerekir. Öncelikle hak etmedikleri bir destek talebinden uzak durmalıdırlar. Faaliyetlerinde şeffaf olmalıdırlar ve gönüllülük esasına göre hareket etmelidirler. Netice odaklı değil, Allah rızasını kazanmaya odaklı hizmetleri benimsemelidirler. İnsanları zorlayarak, sıkıntıya sokacak veya bıktıracak bir tarzda maddi destek talebinden uzak durulmalıdır. Talep edilen maddi desteğin nerelerde harcanacağına dair bilgiler, açıklıkla şeffaf bir tarzda ifade edilmelidir. Gerektiğinde bir hizmet projesi tasarlayıp, harcama kalemlerini net bir şekilde tanımlayarak, talep edilen katkının nerelerde harcanacağı belirtilmelidir. Proje meşveret ortamlarına taşınarak tartışılmalı ve uygulanabilecek bir proje haline dönüştürülmelidir. Daha sonra gönüllülük esasına göre, sağ elin verdiği sol elin bilemeyeceği bir hassasiyetle davranarak insanlardan maddi destek talebinde bulunmanın bir mahzuru olmayacaktır.

Çok vereni ifşa ederek övmek veya az vereni ifşa ederek yermek şeklindeki tasvip edilmeyen bir davranıştan uzak durulmalıdır. Gönüllü fertlerin destekleriyle kendi yağında kavrulacak bir anlayış esas alınmalıdır. Çok maddi imkân temin etmenin çok hizmet etmek anlamına gelmediğini bilerek, hırs ve tama göstermeden, Allah'ın rızasına odaklanarak hareket etmek benimsenmelidir.

Cemaatlerin veya tarikatların bu ifade edilen hassasiyetlere uyması şartıyla, dinî hizmetleri icra ederken ihtiyaç duydukları maddi desteği, gönüllülük esasına uyarak insanlardan talep etmesinde bir sakınca olmayacaktır. Bu durum, istiğna düsturuyla da zıtlık teşkil etmeyecektir.

Bu konu ile ilgisi olduğunu düşündüğümüz bir vakıa, Risale-i Nur eserlerinde de geçmektedir. Bediüzzaman, ehl-i himmet bir Nur talebesinin

Nurların neşri ve tab'ı için gönül rızasıyla yaptığı yardım teklifiyle ilgili şu ifadeleri beyan etmektedir:

“Safranbolu Eflani nahiyesi Mülâyim Köyü'nde mütekaid (emekli) muallim bir kardeşimiz ve Nur'un has şakirdi, Nurların neşri ve tab'ı için âdeta sermayesinin kısm-ı azamını teberru etmek istiyor, kabulünü rica ediyor. Ben bu hâlis ve has kardeşimizin fedakârane ve hâlisane ricasını reddedemiyorum ve dünya malları kaide-i şahsiyeme girmedeği ve muavenetleri kendime kabul etmediğim için bu işteki maslahatı da bilemiyorum. İki Isparta'nın kabramanlarına ve Hüsrev ve Tahiri ve arkadaşlarına ve Nazif ve refiklerine bu meseleyi hava- le ediyorum. Nurun neşri için böyle çok büyük bir hayır ve sevaba mani olamam. Sizler ya bütün niyet ettiği miktarı veyahut bir kısmını iki hisse ile biri büyük Isparta'nın, biri küçük Isparta'nın makinelerine verilsin. Onun istediği gibi ya teberru (karşılıksız olarak vermek) veya ileride başka muavenet edenler gibi bir mukabele nev'inde, ya Nurlardan veya başka bir istediği ne varsa vermek suretiyle o has kardeşimizi memnun edersiniz.”¹⁷

Bediüzzaman, Nurların neşri ve tab'ı için sermayesinin kısm-ı azamını teberru etmek isteyen Nur'un has bir şakirdinin hayrını reddetmiyor. Dikkat edilirse şahsı adına bu yardımı kabul etmeyip, meşveretin görevlendirildiği bir heyet tarafından alınarak, verenin arzusu doğrultusunda hizmet için sarf edilmesinin önemi üzerinde duruyor. Ayrıca yardımın nerelere harcanıldığını şeffaf bir şekilde veren zata ifade etmenin gerektiğini hatırlatır. Verilen maddi destek ile neşredilen Risale-i Nurlardan kendisine verilmesi teklifinde bulunmanın da önemine dikkat çeker. Böylece hayrı yapan zata hayrının su-i zanna vesile olmayacak şekilde doğru kullanıldığı gösterilmiş olunur.

BEDİÜZZAMAN'IN HAYATINDA İSTİĞNA DÜSTURU

Bediüzzaman, eserlerinde şahsı ile ilgili kerametvari hadiseleri genelde zikretmez. Fakat istiğna ile ilgili şahsını ilgilendiren bazı hadiselere eserlerinde yer verilmesine müsaade etmesi, istiğna ile ilgili belirli bir mesajın verilmek istendiğini hatırlara getiriyor. Bediüzzaman, aslında Nur talebelerinin iman ve Kur'an hizmetinde dikkat etmesi gereken önemli düsturlardan birinin istiğna düsturu olduğunu hatırlatıyor. Kendisi de bu peygamber düsturuna itina ile riayet ederek Asr-ı Saadet Ahlâkını günümüze taşıyarak örnek bir şahsiyet olduğunu bizlere gösteriyor. Aynı zamanda dinî hizmetlerde azami dikkat edilmesi gereken bir düstur olduğunu da nazarlara sunuyor.

“Bediüzzaman Said Nursî Tarihçe-i Hayatı” adlı Risale-i Nur eserinde, Ali Ulvi Kurucu tarafından yazılan önsözde, Hz. Üstadın istiğna düsturu şu cümlelerle ifade edilmiştir:

“Üstadın, hayatı boyunca cemiyetimizin her tabakasına vermekte olduğu binlerle istiğna örnekleri, dillere destan olmuş bir ulviyeti haizdir. Masivadan tam manasıyla istiğna ederek, uzvi ve ruhi bütün varlığı ile (bütün beden ve ruhuyla) Rabbülâlemin'in bitmez ve tükenmez hazinesine

dayanmayı müddet-i hayatında bir itiyat (alışkanlık) değil, adeta bir mezhep), meşrep (bir hareket tarzı) ve meslek olarak kabul etmiştir.”¹⁸

Bediüzzaman, Emirdağ Lâhikası’ndaki bir mektubunda da çocukluğundan itibaren hediye ve zekât almaktan kaçınma hissiyle hareket ettiğinin sebebini şöyle izah eder:

“Eski Said’in çocukluk zamanından beri hem kendisi, hem babası fakir oldukları halde, başkasının sadaka ve hediyelerini almadığının ve alamadığının ve şiddetli muhtaç olduğu halde hediyeleri mukabilsiz kabul etmediğinin ve Kürdistan âdeti talebelerin tayinatı ahalinin evlerinden verildiği ve zekâatla masrafları yapıldığı halde Said hiçbir vakit tayin almaya (erzak almaya) gitmediğinin ve zekâatı dahi bilerek almadığının bir hikmeti, şimdi kat’i kanaatimle şudur ki;

*Ahir ömrümde Risale-i Nur gibi sırf imani ve uhrevi bir hizmet-i kudsiyeyi (1) dünyaya âlet etmemek ve (2) menafi-i şahsiyeye vesile yapmamak için o makbul âdete ve o zararsız seciyeye karşı bana bir nefret ve bir kaçınmak ve şiddet-i fakr ve zarureti kabul edip elini insanlara açmamak hâleti verilmişti ki Risale-i Nur’un hakiki bir kuvveti olan hakiki ihlâs kırılmasın. Ve bunda bir işaret-i mânevî hissediyordum ki, gelecek zamanda maişet derdiyle ehl-i ilmin mağlubiyeti bu ihtiyaçtan gelecektir.”*¹⁹

Bediüzzaman ile birlikte Burdur’a sürgün edilen bazı zengin aşiret reisleri kendisine zekât vermeyi teklif ettiklerinde, onlara şu cevabı verecektir:

“İktisat vasıtasıyla bazan bire on bereket gördüm ve arkadaşlarım gördüler. Hattâ dokuz sene (şimdi otuz sene) evvel benimle beraber Burdur’a nefyedilen reislerden bir kısmı, parasızlıktan zillet ve sefaletle düşmemekliğim için, zekâtlarını bana kabul ettirmeye çok çalıştılar.

*O zengin reislere dedim: “Gerçi param pek azdır. Fakat iktisadım var, kanaate alışmışım. Ben sizden daha zenginim.” Mükerrer ve musırrâne tekliflerini reddettim. Câ-yı dikkattir ki, iki sene sonra, bana zekâtlarını teklif edenlerin bir kısmı, iktisatsızlık yüzünden borçlandılar. Lillâhilhamd, onlardan yedi sene sonra, o az para, iktisat bereketiyle bana kâfi geldi, benim yüzüymü dök-türmedi, beni halklara arz-ı hâcete mecbur etmedi. Hayatımın bir düsturu olan “nâstan istiğnâ” (insanların sadaka, zekat, hediye gibi maddi ve manevî taleplerini kabul etmemek) mesleğini bozmadı.”*²⁰

Denilebilir ki istiğna düsturu, Bediüzzaman’ın hayatında bir yaşam tarzı olmuştur. Şimdi kendi hayatında öne çıkan bazı misalleri tarih sıralamasıyla vermeye çalışalım:

1. Tarih 1908 –Bediüzzaman Said Nursî, İstanbul’da nezarethanede iken Zaptiye Nazırı Şefik Paşa’nın teklif ettiği “sus payını” reddetmesi.

Teklif şu şekildedir: *“Padişah sana selâm etmiş. On altun (Bin kuruş) da maaş bağlamış. Sonra da memleketine döndüğün vakit o maaşı yirmi-otuz lira yapacak. Ve bu seksen altunu da ihsan-ı şahane (padişahın hediyesi) olarak sana göndermiş. Hem sana selam ediyor.”*²¹

Zaptiye Nazırı Şefik Paşa, Said Nursî'ye padişahın konudan haberdar olduğunu ima ederek, Padişahın selamını iletir. Sonra maaş teklifini yapar. Eğer İstanbul'dan ayrılarak memleketine giderse, maaşının iki-üç katına çıkartılacağı teklifinde bulunur. Ayrıca padişahın hediyesi olarak seksen altın nakit para takdim edilir.

Teklif edilen maaş ve nakit paranın yüksekliğini anlayabilmek için o dönemdeki paranın alım gücüne bakmak gerekir. O dönemlerde İstanbul'da 8-10 altının oldukça yüksek bir miktar olduğu ilgili kaynaklarda geçmektedir. Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde teklif edilen maaş ve paranın ne kadar yüksek olduğunu anlamak mümkündür. Savunduğu hak davadan vaz geçmeyen ve dik duruşunu daima gösteren Bediüzzaman, padişahın teklifini reddederek istiğna düsturunun güzel bir örneğini göstermiştir.

2. Tarih 1918 -Sadrazam Said Halim Paşa'nın teklifi: Bediüzzaman esaretten yeni dönmüş, "Dar-ül Hikmet-ül İslâmiye"de azadır. Said Halim Paşa, Bediüzzaman'ı yakından tanıyan ve hürmet eden bir zattır. Boğazdaki yalısını, arazilerini ve ahırlarını bütün müstemilatı ile beraber Bediüzzaman'a vermek ister. Bu teklifi, istiğna düsturuna itinayla riayet eden Üstad Hazretleri reddeder.²²

Akla Bediüzzaman'ın, Sadrazam Said Halim Paşa'nın bu teklifini niçin reddettiği ile ilgili bir soru gelebilir. Bu soru ile ilgili birkaç değerlendirme şu şekilde yapabiliriz:

- Said Halim Paşa'nın Başbakan yetkisinde bir siyasi konumda olması dikkate alındığında, devleti yönetenlere hak ve hakikati söylemede; samimiyeti bozacak, doğruyu söylemekte geri adım attırarak tüm girişimleri reddettiği için teklifi kabul etmemiştir, denilebilir.
- Bediüzzaman'ın güç, kuvvet, menfaat, şöhret, para ve makamın öne çıktığı, bunlarla kişileri menfaatlerine alet etme suiistimalinin çokça görüldüğü siyasetlerle ilişkilerini her zaman mesafeli tutma prensibi, bu teklifi reddetme gerekçesi olarak düşünülebilir.
- "Din adamı veya dindar olma kimliği, o kişiye bir imtiyaz sağlamalıdır" şeklindeki bir prensibi hayatında tatbik ettiği ve savunduğu için teklifi reddetmiştir, denilebilir.
- Bediüzzaman Said Nursî, "dinin siyasete alet edilme" ihtimalini dikkate alarak, daima siyasetlerle menfaat bağı oluşturabilecek ilişkilerden uzak durmuştur. Arasındaki mesafeyi koruma prensibini esas almıştır. Bu sebeple teklif reddedilmiştir, denilebilir.

3. Tarih 1922-Bediüzzaman Said Nursî, M. Kemal tarafından sunulan cazip teklifleri reddediyor.

M. Kemal kendisiyle birlikte çalışma karşılığında; Ankara'da dayalı-döşeli bir köşk, Şark Üniversitesi'nin inşası, Muş Milletvekilliği, Diyanet azalığı, aylık üç yüz lira maaş ve Şeyh Sünusi yerine şark umumi vaizliği tekliflerinde bulunur.²³ Fakat Bediüzzaman, bütün bu teklifleri elinin tersiyle iterek, istiğna düsturunun uygulanışının zirve noktasını göstermiştir.

Bu cazip teklifleri reddetmesinin sebepleri şunlar olabilir:

- Doğu Anadolu bölgesinde herkes tarafından dinlenen ve itibar edilen Bediüzzaman, din noktasında kendisini alet etmek ihtimaline karşı, teklifleri reddetmiştir. Bir din âlimi olarak siyasetin menfaat çarkları içerisine girmemek için teklifler reddedilmiştir, denilebilir. Bu davranış, tam bir istiğna düsturunun uygulanmasına güzel bir örnektir.
- Bediüzzaman'ın Müslümanlar arasında bir itibarı ve güvenilirliğinin farkında olan M. Kemal, dine muhalif inkılaplarını Bediüzzaman'ın bu nüfuzundan istifade ederek yerleştirmek ve benimsetmek istemektedir. Bu niyetini anlayan Bediüzzaman, onun bu tarz siyasi menfaatlerine alet olmamak için teklifleri reddetmiştir. Böylece Bediüzzaman, kendisini bid'acıların fetva makamı konumuna hiçbir zaman düşürmemiştir.

Bu konu ile ilgili Bediüzzaman'a sorulan bir sorunun cevabı, Emirdağ Lahikası'nda şöyledir:

*"Soru: "Mustafa Kemal sana üç yüz lira maaş verip Kürdistan ve vilayet-i şarkiye Şeyh Sünusi yerine vaiz-i umumi yapmak teklifini neden kabul etmedin? Eğer kabul etseydin, ihtilal yüzünden kesilen yüz bin adamın hayatlarını kurtarmaya sebep olurdu."*²⁴

Teklif edilen maaşı ve cazip teklifleri kabul etmeme gerekçesini Bediüzzaman şöyle izah eder:

*"Yirmişer, otuzar senelik hayat-ı dünyeviyeyi o adamlar için kurtarmadığımıza bedel, yüz binler vatandaşa, her birisine milyonlar sene uhrevî hayatı kazandırmaya vesile olan Risale-i Nur, o zayıfatın yerine binler derece iş görmüş. Eğer o teklifi ben kabul etseydim Risale-i Nur meydana gelmezdi."*²⁴

Bu izahtan, iman ve Kur'an hizmetinde istiğna düsturuna azami dikkat edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. İstiğna, dinî hizmetlerin inkişafına vesile olabilecek bir şifre mesabesindedir. Nitekim dinî hizmetlerde, "menfaat üzerine dönen canavar siyasetten" ve "kendine alet etmeye çalışan güç odaklarından" uzak durmak, istiğna düsturunu en güzel bir şekilde tatbik etmek anlamına gelecektir. Bediüzzaman, kendisinin istiğna prensibine azami bir şekilde riayet etmesini, Risale-i Nur eserlerinin yazılmasında Cenab-ı Hakkın ikramına mazhar olmanın bir vesilesi olarak görür.

4. **Tarih 1925** –Bediüzzaman Van'da iken, "Şeyh Said İsyanı" öncesinde isyana katılması için kendisinden izin almaya ve zekâtını vermeye gelen Kör Hüseyin Paşa'nın isyan teklifini reddetmiştir. Zekât olarak yanında getirdiği altınlarını da Bediüzzaman kabul etmemiştir. Paşaya, kendi aşiretindeki fakirlere dağıtmasını söylemiştir. Bu olay, hatıralarda şu şekilde geçer:

"Şark'ta kuvvetli nüfuza sahip, Haydaran Aşireti Reisi ve Hamidiye yüksek rütbeli Mirliva Paşası Kör Hüseyin Paşa, bu ziyareti esnasında, Said

Nursî'ye para vermeye çalıştı. Said Nursî böylesi bir teklifi o zamana kadar, hiçbir şekilde kabul etmemişti. Bu hadiseye şahit olan yakın talebesi Molla Hamid, aktardığı hatıralarında, Bediüzzaman'ın bu teklife çok kızdığını, teklifi reddettiğini söyler. Said Nursî ile Kör Hüseyin Paşa arasında geçen konuşmada, ilk olarak Hüseyin Paşa konuşmaya başlar ve aralarında şöyle bir diyalog geçer:

- Sizinle bir müşaverem var. Askerim hazır, atlar hazır, silahlar ve cephaneler de hazır. Sizden emir bekliyoruz.

- Sen ne diyorsun? Ne yapacaksın? Kiminle harp edeceksin?

- Mustafa Kemal'le.

- Mustafa Kemal'in askerleri kim?

- Ne diyeyim... İşte askerdir.

- Askerler bu vatanın evlâdıdır. Senin ve benim akrabalarımıdır. Kime vuracaksın? Onlar kime vuracak? Düşün, idrak et. Ahmed'i Mehmed'e, Hasan'ı Hüseyin'e mi kırdıracağını?

Tekrar Hüseyin Paşa'ya hitaben:

- Acaba bu fikre hizmet neden ileri geldi? Soruyorum size. Şeriat mı istiyorsunuz? Böyle hareket zaten Şeriata muhaliftir. Bu olsa olsa bir ecnebi tahrikine alet olma keyfiyetidir. Şeriat isterim diye Şeriat alet ederek Şeriata muhalefet edilmez. Böyle Şeriat istemek olmaz."²⁵

5. Tarih 1944-Bediüzzaman'ın sürgün olarak gittiği Afyon'un Emirdağ ilçesinde iken, Ankara tarafından dayalı döşeli, mobilyalı ve güzelce tefriş edilmiş bir ev ve her gün iki buçuk banknot para teklifini reddetmiştir.

Bu hadise, Emirdağ Lahikası'ndaki bir mektupta şöyle anlatılır:

"Aziz, sıddık kardeşlerim, şimdi bir emr-i vaki karşısında bulunuyorum. Benim iâsem için her gün iki buçuk banknot, hem yeniden benim için bir hane-mobilyasıyla beraber ve istediğim tarzda-yaptırmak için emir gelmiş. Hâlbuki elli altmış senelik bir düstur-u hayatım bunu kabul etmemek iktiza eder. (...) eğer kabul etsem, yetmiş senelik hayatım gücenecek ve bu zamandan haber verip, tama ve maaş yüzünden bid'alâra giren ve ihlâsı kaybeden âlimleri tokatlayan İmam-ı Ali (ra) dahi benden küsecek ihtimali var. Ve Risâle-i Nur'un hakiki ve safi olan ihlâsı, beni de ihlâssızlıkla ittiham etmek ciheti var. (...) ben reddettim."²⁶

6. Tarih 1952-Pakistan Maarif Nâzır Vekili (Pakistan Eğitim Bakan Vekili) Seyyid Ali Ekber Şah, Emirdağ'da Üstadı ziyaret etmiş ve bazı teklifler sunmuştur. Hz Üstad, tekliflerin hepsini reddetmiştir.

Bu ziyaret, Salih Özcan'ın hatıralarında şöyle nakledilmiştir:

"Seyyid Ali Ekber Şah, 'Beni talebeliğe kabul eder misiniz?' dedi. Üstad ona, 'Seni yirmi senelik kardaşığa kabul ediyorum.' cevabını verdi. Bediüzzaman'ı Pakistan'a davet etti. Orada kendi emrine her türlü imkân, radyo istasyonu ve matbaa tahsisi edebileceklerini söyledi.

Üstad buna karşılık şöyle cevap verdi:

“Kardaşım, Ali Ekber Şah! Bu hizmetleri göğüs göğüse yapmak icap ediyor. Siperin arkasında hizmet olmaz. Esas hastalık burada başladı. Ben Mekke’de de olsam buraya gelirdim. Asıl hizmet buradadır, cephe buradadır.’

“Emirdağ’dan otobüsle ayrılacağımız sırada, bir de baktık ki, Üstad onu uğurlamaya gelmiş. Otobüste yan yana oturdular. Yedi-sekiz kilometre kadar beraberce gittiler.

“Ayrılacakları sırada Seyyid Ali Ekber Şah, Bediüzzaman’a bir kese altın vermek istedi. Ayrıca bir de ipek kumaş takdim etmek istiyordu. Altının hizmetlerde kullanılmasını, kumaşın da Nur talebelerinin ayaklarının altına serilmesini arzu ediyordu. Üstad uygun bir lisanla kabul edemeyeceğini bildirdi.”²⁷

Bediüzzaman’ın İstiğna Düsturunu Rehber Almasının Sebepleri

Bediüzzaman, çok zahmet ve meşakkat çektiği halde nistan istigna düsturunu hiçbir zaman bozmamıştır. Hayatı boyunca tatbik ettiği bu düstur, dindar gözükmek ve yapmacık hareket etmek için değil, bilakis hayat tarzı haline getirdiği bir düstur olmuştur. Bunun sebeplerini Mektubât adlı eserinin ikinci mektubunda²⁸ talebesi Albay Hulusi Yahyagil’in gönderdiği bir hediye niçin kabul edemeyeceği ile ilgili cevabında, bu hususu altı maddede halinde izah etmiştir. Bu bahis bu düsturun sadece kendine ve şahsına ait bir düstur olmadığını, dinî hizmetlerde hassasiyetle uygulanması gerektiğini hatırlatmak maksadıyla, Risale-i Nur eserlerinin içerisine derç edilmiş çok önemli bir konudur.

Bediüzzaman, hayatında ve hizmetinde istigna düsturunu rehber edinmesi ile ilgili altı sebep sayar:

Bu sebeplerin birincisi, ehl-i dalâletin âlimler hakkındaki suçlamalarının yanlışlığını göstermektir. Bu insafsız suçlama şudur: “*Ehl-i dalâlet, ehl-i ilmi, ilmi vasıta-i cer (kazanç vasıtası) etmekle ittibam ediyorlar (suçlamada bulunuyorlar), ‘İlmi ve dini kendilerine medar-ı maişet (geçim kaynağı) yapıyorlar’ deyip insafsızcasına onlara hücum ediyorlar. Bunları fiilen teziip lâzımdır.*”²⁸ Bediüzzaman, bu insafsız iddianın, bütün ulema için geçerli olmadığını göstermek maksadıyla, örnek rol model olarak kendi hayatında bu düsturu itina ile tatbik ettiğini ifade etmiştir.

İkinci sebep olarak, iman-Kur’an hizmetinde ve hakikatlerin müş-tak gönüllere ulaştırılmasında, Kur’an’ın emrine itaat etmek ve peygamber Ahlâkını yaşamak gerektiğine inandığı için istigna düsturuna riayet ettiğini beyan etmiştir. Bu hususla ilgili “Benim mükâfâtımı vermek ancak Allah’a aittir.” ve “Doğru yolda olan ve sizden hiçbir ücret istemeyen kimselere tâbi olun.” ayetlerini delil olarak göstermiştir.

Üçüncü sebep olarak, ihlasın zedelenmemesi için dinî hizmetler karşılığında dünyevi bir beklenti içinde bulunulmaması gerektiği için istigna düsturuna azami riayet ettiğini beyan etmiştir. Bu konuya, Emirdağ Lahikasında şu şekilde açıklık getirir. “*Bilirsiniz ki, kendim sadaka ve yardımları kabul etmediğim gibi, öyle yardımlara da vesile olamadığımdan, kendi elbise-mi ve lüzumlu eşyayı satıp o parayla kendi kitaplarımı, yazan kardeşlerimden*

satın alıyorum. Tâ Risale-i Nurun ihlâsına dünya menfaatleri girmesin, bir zarar vermesin ve başka kardeşler de ibret alıp hiçbir şeye âlet edilmesin."²⁹

Dördüncü sebep olarak, iman hizmetinin geçim kaynağı olarak düşünülmemesi gerektiğini vurgular. İman hizmetinin dünyevi menfaatler elde etmek, mal veya servet biriktirmek için yapılmaması gerektiğine dikkat çekerek, iman fedailerinin tevekkül, kanaat ve iktisat prensiplerine riayet ederek hareket etmesi gerektiği prensiplerini hayatına yansıtmak istemesidir.

Beşinci sebep olarak, hediye edilen yiyeceklerin kendisine dokunduğunu ve hasta ettiğini söyler. Bediüzzaman, insanların malını, zenginlerin ve memurların hediyelerini mukabilsiz kabul etmesi halinde, rahatsızlanarak ıstırap çektiğini beyan eder. Bu durum nastan istiğna düsturunu bozmaması için kendisine Cenâb-ı Hakk'ın bir rahmeti olduğunu dile getirir. Bu hususla ilgili Barla Lahikası'nda yer alan Bekir, Re'fet, Hüsrev, Rüşdü ağabeylerin bir mektubunda şöyle bir hadise nakledilir:

*"Hem daimî hizmetinde olan bir arkadaşı Rüşdü Efendi, üç okkası beş kuruşa satılan ufak balıklardan güzelce kızartılmış üç tane getirmişti. Bunları Üstadımıza yedirmek için ısrar etti. Hem Rüşdü Efendinin hatırını kırmamak, hem de balıkları sevdiği için yedi. O balık yüzünden beş saat mütemediyen sancı çekti. Bu sancı başladıktan üç saat sonra, Rüşdü Efendi'ye dedi ki: "Hüsrev'deki paramdan balığın fiyatını al; sancı devam ediyor" dediği halde balıkların fiyatını almadığı için, iki saat daha devam ediyor. En nihayet dedi ki: "Aman parayı al, beni bu sancının verdiği azaptan kurtar." Rüşdü Efendi balığın fiyatını aldığı dakika, sancı birden bire kesildi. Biz Üstadımızın halinden, vaziyetinden, bu acip hali aynen gördük. İşte Üstadımız hakkında "Neyle yaşıyor?" diyenler, hatâlarını tashih etsinler."*³⁰

Altıncı sebebi olarak, İbn-i Hacer'in "Salâhat niyetiyle sana verilen bir şey sâlih olmazsan kabul etmek haramdır." şeklindeki beyanına sadık kalması olarak gösterir.

Bu hususu ise şu ifadelerle beyan eder: *"Benim gibi günahkâr bir biçareyi, sâlih veya velî tasavvur ederek, sonra bir ekmeğe veriyorlar. Eğer-hâşâ-ben kendimi sâlih bilsem, o âlâmet-i gururdur, salâbatın ademine delildir. Eğer kendimi sâlih bilmezsem, o malı kabul etmek caiz değildir.*

*Hem âhirete müteveccih a'mâle mukâbil sadaka ve hediye almak, âbiretin bâki meyvelerini dünyada fâni bir surette yemek demektir."*²⁸

GENEL SONUÇLAR

- İstiğna; ibadet, irşad, Allah'ın ismini duyurmak amacıyla ve gönüllük esasına dayanarak yapılan dinî hizmetlerde bir ücret, bir bedel, bir makam, bir şöhret, bir karşılık beklememek veya almamak şeklinde uygulanması gereken bir peygamber Ahlâkıdır. Nebevî bir değerdir.
- İstiğna düsturunun itina ile tatbik edilmesi, "Buna karşı (yaptığım tebliğ vazifesi karşılığında) sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim

ecrimi verecek olan, ancak âlemlerin Rabbidir.” (Şuarâ Sûresi, 109), “Benim mükâfâtımı vermek ancak Allah’a aittir.” (Yunus Sûresi, 72; Hûd Sûresi, 29; Sebe’ Sûresi, 47), “Doğru yolda olan ve sizden hiçbir ücret istemeyen kimselere tâbi olun.” (Yâsin Sûresi, 21) ayetleri doğrultusunda, Cenab-ı Hakk’ın bir emridir.

- İstiğna prensibinin ifrat mertebesi, hiç kimseye- haşa Allah’a bile - ihtiyaç duymama halidir. Sahip olduğu bilgi, makam, güç ve kuvvetle her şeyin üstesinden gelebileceğini zannederek kendisini ihtiyacıdan uzak görür. Menfaati için her şeyi kabul eder veya dünyevi beklenti içerisinde olur.
- İstiğna prensibinin tefrit mertebesi, kişiyi münferit çalışmaya sevk eden, başkasının yardımını ve desteğini talep etmeyen, kimseyle iletişime geçmeyen bir ruh halidir.
- İstiğna prensibinin vasat mertebesi, maddî/manevî hiçbir beklenti içinde olmamak; yalnız Allah rızasını esas yapmak ve dinî hizmetlerde bir ücret, bir bedel, bir makam, bir şöret, bir karşılık hem beklememek hem de almamaktır. İnsan, istiğna düsturunun bu vasat mertebesini hayatına yansıtmalıdır.
- Cemaatler, tarikatlar veya dinî hizmet icra eden sivil toplum kuruluşları, maddî ve manevî güçlerini kullanarak hak etmedikleri bir destek talebinden uzak durmalıdır. Bu yapılar, faaliyetlerinde şeffaf olmalı ve gönüllülük esasına dayanmalıdır. Netice odaklı değil, Allah rızasını kazanmaya odaklı hizmetleri benimsemelidir. Sağ elin verdiği sol elin bilemeyeceği bir hassasiyetle hareket ederek ve gönüllülük esasını dikkate alınarak insanlardan maddî destek talebinde bulunmanın bir mahzuru olmayacaktır. Çok vereni ifşa ederek övmek veya az vereni ifşa ederek yermek şeklindeki tasvip edilmeyen bir davranıştan uzak durulmalıdır. Gönüllü fertlerin destekleriyle kendi yağında kavrulacak bir anlayışı esas almalıdırlar. Çok maddî imkân temin etmek demek, çok hizmet etmek anlamına gelmediğini bilerek ve hırs göstermeden, Allah’ın rızasına odaklanarak hareket etmeyi benimsemelidirler. Cemaatlerin veya tarikatların bu ifade edilen hassasiyetlere uyması şartıyla, dinî hizmetleri icra ederken ihtiyaç duydukları maddî desteği, gönüllülük esasına uyarak insanlardan talep etmesinde bir sakınca olmayacaktır. İstiğna düsturu da zıtlık teşkil etmeyecektir.
- Bediüzzaman Said Nursi, bir peygamber Ahlâkı olan “nâstan istiğnâ”, “dünyevi veya uhrevi bir karşılık beklememe” gibi düsturlara hayatı boyunca çok dikkat etmiş ve ölçülü davranmıştır. Dinî hizmetlerde, “menfaat üzerine dönen canavar siyasetten” ve “çıkar odaklı ticaretten” ve “kendine alet etmeye çalışan güç odaklarından” uzak durarak, istiğna düsturunu hayatında en güzel bir şekilde tatbik etmiştir. Böylece Asr-ı Saadet Ahlâkının günümüz şartlarında uygulanabilirliğini gösteren rol model bir şahsiyet olmuştur.

- Dinî hizmetlerin veya nasihatlerin gönüllerde tesirli olabilmesi için en etkili formül, güzel ve müspet bir etki bırakacak tarzda anlatmak, nefret söyleminden uzak durmak, karşılık beklememek ve şahsi menfaatleri terk etmektir.
- Bediüzzaman'ın hayatında ve hizmetinde istiğna düsturunu rehber edinmesi ile ilgili sebeplerin birincisi, Ehl-i dalâletin ulema hakkındaki "İlmi ve dini kendilerine medar-ı maişet yapıyorlar" şeklindeki insafsızca yapılan suçlamalarının yanlışlığını göstermektir. İkinci sebep, iman-Kur'an hizmetinde, hakikatlerin neşr edilmesinde ve hakikatlerin müştak gönüllere ulaştırılmasında, Kur'an'ın emrine itaat etmek ve peygamber Ahlâkını yaşamaktır. Üçüncü sebep, ihlasın zedelenmemesi için dinî hizmetler karşılığında dünyevi bir beklenti içinde bulunulmaması gerektiği bilinciyle hareket edilmesi gerektiği için istiğna düsturuna azami riayet etmiştir. Dördüncü sebep, iman hizmetinin geçim kaynağı, dünyevi menfaatler elde etmek, mal veya servet biriktirmek için yapılmaması ve iman fedailelerinin tevekkül, kanaat ve iktisat prensiplerine riayet ederek hareket etmesi gerektiği prensiplerini hayatına yansıtmak istemesidir. Beşinci sebep, hediye edilen yiyeceklerin kendisine dokunması ve hasta etmesidir. Altıncı sebep, İbn-i Hacer'in "Salâhat niyetiyle sana verilen bir şey sâlih olmazsan kabul etmek haramdır." şeklindeki hassas çizgiyi muhafaza etmektir.

Dipnotlar:

- [1] <https://www.lugat.com/%C4%B1st%C4%B1lah/1/1>
- [2] Risale-i Nur Enstitüsü, Osmanlıca Türkçe Lügat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2001
- [3] Emirdağ Lahikası II, Yeni Asya Neşriyat, s.700
- [4] Şuarâ Süresi, 109
- [5] Yunus Süresi, 72; Hüd Süresi, 29; Sebe' Süresi, 47
- [6] Yâsin Süresi, 21
- [7] İbn-i Mâce, Zühd, 1
- [8] Ebû Dâvûd, Zekât, 27/1643
- [9] Ahmed, I, 11
- [10] Eski Said Dönemi Eserleri, Divân-ı Harb-i Örfî, Yeni Asya Neşriyat, s.158
- [11] Keşfü'l Hafa, C.1. S. 391
- [12] Müslim
- [13] Lem'alar, Yeni Asya Neşriyat, s.192
- [14] Lem'alar, Yeni Asya Neşriyat, s.487

-
- [15] Alak Suresi, 6-7
- [16] Barla Lahikası, Yeni Asya Neşriyat, s. 206-207
- [17] Emirdağ Lahikası I, Yeni Asya Neşriyat, s. 313.
- [18] Bediüzzaman Said Nursi Tarihçe-i Hayatı, Yeni Asya Neşriyat, s. 27
- [19] Emirdağ Lahikası, Yeni Asya Neşriyat, s 611
- [20] Lem'alar, Yeni Asya Neşriyat, s. 357
- [21] Eski Said Dönemi Eserleri, Divân-ı Harb-i Örfî, Yeni Asya Neşriyat, s.158
- [22] Mehmet ÇETİN, "Said Halim Paşa'yı Bediüzzaman ile anmak", Yeni Asya Gazetesi, 05 Ocak 2013.
- [23] Ömer Faruk Özaydın, "Ömür boyu sürecek bir şarkısın sen", Yeni Asya Gazetesi, 21 Haziran 2020.
- [24] Emirdağ Lahikası, Yeni Asya Neşriyat, s.12
- [25] <https://m.facebook.com/Prof.AhmetAkgunduz/posts/10154777565609043/>
- [26] Emirdağ Lahikası, Yeni Asya Neşriyat, s. 60
- [27] <https://www.iikv.org/i/3245-salih-ozcanin-vefat-yildonumu-anisina>
- [28] Mektubât, Yeni Asya Neşriyat, s.27
- [29] Emirdağ Lahikası I, Yeni Asya Neşriyat, s.468
- [30] Barla Lahikası, Yeni Asya Neşriyat, s.236